

Kokkuvõte

Ühest ja ühemõttelist järeltust EL-i inim- ja põhiõiguste olukorra kohta teha on keeruline. Ühelt poolt on institutsionaalne ja õigusraamistik arenenud väga ulatuslikult ja põhimõtteliselt alates algsete Euroopa ühenduste loomisest 1950. aastatel ning tollasest täielikust lüngast aluslepingutes inimõiguste alal. Areng on olnud eriti kiire viimastel kümnenditel. Loodud on Euroopa Liidu Põhiõiguste Amet, vastu on võetud EL-i põhiõiguste harta ja sellele on antud aluslepingutega võrdne õiguslik tähendus.

Samal ajal pole täidetud ELL-i artikli 6 lõikega 2 ette nähtud õiguslikku kohustust liituda EIÕK-ga ning kaotada sellega õiguslik ja vastutusvaakum, mis kehtib EL-i puhul. Eemaldumine EIÕK praktikast ja kapseldumine omaenese süsteemi, millele lisanduvad iseäralik *sui generis*-õigusruum, harta kui peamine ja autoriteetne põhiõigusdokument ning EL-i õiguse eripärade viitamisel erandite tegemiseks tõhusa ja tähendusriikka põhiõiguste kaitse süsteemi loomine – need on ainult mõni näide EL-i põhiõigussüsteemi vastuoludest.

See kõik on toimunud tänu Euroopa Kohtule ja selle kohtu tõttu. Teiste sõnadega on Euroopa Kohtul olnud EL-i lõimumise vedamisel ja ummikseisude ületamisel teatavasti veduri roll. Kuid see algselt ennekõike progressiivne roll, mis tõi EL-i õigusesse nii EL-i õiguse ülimuslikkuse, otsekohaldatavuse kui ka põhiõiguste doktriini, on viimasel ajal taandunud mõneski mõttes vähemalt inimõiguste kaitse puhul antikangelase rolliks. EIÕK-ga liitumise korduv keelamine, EIÕK standarditest ja praktikast võõrandumine, suuremat kaitset pakkuva liikmesriikide põhiõiguspraktika keelamine ning vastuoluline kohtupraktika olulistest ja äärmiselt inimõigustundlikes valdkondades (kriminaal-, asüüli- ja perekonnaõigus) annab alust küsida, kas Euroopa Kohus on EL-i õiguse, sealhulgas EL-i põhiõiguste tõlgendamiseks ikka parim võimalik viimase astme inimõiguskohus.

Vähemalt viimastel aastatel tunduvad EL-i lõimumiseesmärgid – nagu tõhusus, autonoomia, ühtsus ja usaldus – olevat Euroopa Kohtule inimõiguste kaitsest tähtsamad. Seda kõike varjutab veel mõne liikmesriigi süstemaatilisem tagasilangus demokraatia, õigusriigi ja põhiõiguste alal, mille takistamisel pole EL samuti olnud just kõige tulemuslikum